

ISSN 2181-922X

O‘ZBEKISTON:

TIL VA MADANIYAT

ADABIYOTSHUNOSLIK

2025 Vol. 2 (2)

www.literature.tsuull.uz

Bosh muharrir: Shuhrat Sirojiddinov

Bosh muharrir o'rinbosarlari: Nurboy Jabborov
Bahodir Karimov

Mas'ul kotib: Sohiba Madirimova

Tahrir kengashi

Nusratulla Jumaxo'ja, Iqboloy Adizova, Abdulla Ulug'ov, Dilnavoz Yusupova, Islom Yoqubov, Qo'ldosh Pardayev, Umida Rasulova, Akrom Dehqonov, Olim To'laboyev, Tozagul Matyoqubova, Shermuhammad Amonov, Shahlo Hojiyeva, Orzigul Hamroyeva, Ilyos Ismoilov, Sohiba Umarova, Gulbahor Ashurova, Ilhom Sayitqulov, Gulzoda Soatova, Dildora Rahmonova, Zilola Shukurova, Furqat To'xtamurodov, Sarvinoz Rasulova.

Jurnal haqida ma'lumot

“Adabiyotshunoslik” – “O'zbekiston: til va madaniyat” jurnalining adabiyotshunoslik yo'nalishidagi seriyasi bo'lib, yilda to'rt marta nashr etiladi.

Jurnalning **“Adabiyotshunoslik”** seriyasida o'zbek va jahon adabiyoti tarixi, xalq og'zaki ijodi, adabiyot nazariyasi, o'zbek mumtoz adabiyotining qo'lyozma manbalari va matnshunoslik muammolari, jadidchilik va jadid adabiyoti, zamonaviy adabiy jarayon, adabiy tanqid hamda qiyosiy adabiyotshunoslik yo'nalishidagi eng yangi tadqiqotlar e'lon qilinadi. O'zbek va jahon adabiyotshunosligi erishgan so'nggi yutuqlari aks etgan ilmiy maqolalarni nashr etishga alohida diqqat qaratiladi. Maqolalarning ilmiy saviyasi va tahliliy quvvati yuqori bo'lishiga e'tibor beriladi.

“Adabiyotshunoslik” seriyasida O'zbekiston va xorijiy davlatlarning e'tirof etilgan atoqli olimlari, oliy o'quv yurtlari professor-o'qituvchilari, doktorantlar, mustaqil izlanuvchilar hamda magistrantlarning ilmiy maqolalari nashr etiladi.

“Adabiyotshunoslik” seriyasi 2022-yil yanvar oyidan chiqa boshlagan.

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti.

O'zbekiston, Toshkent, Yakkasaroy tumani, Yusuf Xos Hojib ko'chasi, 103.

Email: adabiyotshunoslik2022@gmail.com

Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz

www.literature.tsuull.uz

MUNDARIJA

MUMTOZ ADABIYOT TARIXI

Iqboloy Adizova

Millatni uyg'otuvchi kuch5

Shermuhammad Amonov

Ahmad Tabibiyning mustazod she'rlarga bog'langan taxmislari 20

Furqat To'xtamuratov

Muhsiniy she'riyatida qo'llangan ma'naviy san'atlarning ijodkor g'oyaviy niyatini ochishdagi o'rni38

Hulkar Sulaymonova

"Rasailu-l-Xorazmiy" asarining qo'lyozma nusxalari geografiyasi52

Sanobar Muxamedxodjayeva

Alloma Mahmud Zamaxshariy va uning ijodiy faoliyati64

Aziza Muratova

Alisher Navoiy ijodida Yusuf (a.s.) obrazi75

Aziza Almardonova

Orifona g'azallarda nafs tarbiyasi85

Nargiza Boymuratova

Lutfiy she'riyatida orif obrazi94

Kamola Allanazarova

She'riyatda davr muammolari va ma'rifat talqini105

Nafisa Tuxsanova

Sa'dulla Siyoyevning "Shaybonixon" obrazini yaratishda badiiy mahorat117

Mubina Abbasova

Yangi O'zbekiston boburshunosligi123

ZAMONAVIY ADABIYOT MUAMMOLARI

Abdulla Ulug'ov

Badiiy asarda adabiy qahramon portretining o'rni va ahamiyati132

Islomjon Yoqubov

“Jaloliddin Manguberdi” dramasi badiiy jozibasini208

Umida Rasulova

Hikmatlarda odam va olam konsepsiyasi221

Tozagul Matyoqubova

Fikr va tuygʻuni yagona rakursda uygʻunlashtirgan shoir230

Sarvinoz Rasulova

Tohir Malik asarlarida qatagʻon qurbonlari taqdirining aks etishi241

Matluba Norbaboyeva

Oʻzbek xalq maqollarida yetimlik motivi talqini251

Usmonova Sharifa

Muhammad Alining “Mangu quyosh” romanida obrazlar xilma-xilligi260

Sarvinoz Rasulova, Madina Bolliyyeva

Balladada tuygʻu tasviri270

Oygul Matkurbanova

Qamchibek Kenja hikoyalari ayol obrazi279

Dilovar Nurmurodova

Abdurashid Nurmurodov ijodida urush mavzusining aks etishi291

Shalola Davletova

Borxes ijodining falsafiy talqini300

Maʼrifat Alimqulova

Mamatqul Hazratqulov hayoti va ijodiga chizgilar309

Habiba Ergasheva

Faxriyorning sheʼriy tarjimalari320

Muharram Ibodullayeva

Biografik metodning badiiy asarni oʻrganishdagi imkoniyati ...330

Orifona g'azallarda nafs tarbiyasi

Aziza Almardonova¹

Abstract

G'azallar mavzu dorasiga ko'ra tasniflanganda, orifona g'azallar o'zida irfoniy, falsafiy mazmunni ifoda etishi bilan alohida ahamiyatga kasb etadi. Mumtoz adabiyotimiz tarixida orifona g'azallar ma'naviy yetuklik, ruhiy kamolot va ilohiy ishqni badiiy ifoda etib keladi. Turkiy adabiyotning buyuk siymosi Alisher Navoiy ijodida orifona g'azallar inson qalbining tub-tubidagi nozik ma'nolarni, sof tuyg'ularni, ilohiy muhabbatni ochib berishi bilan diqqatga sazovor. Ularda insonning ichki olami, olamda o'zini idrok etishi, chegaralay bilishi, ma'naviy yetuklik masalalari targ'ib qilinadi.

Mazkur tadqiqotda Alisher Navoiyning "Xazoyin ul-maoniy" kulliyotiga kiritilgan orifona g'azallar tahlilga tortilgan. G'azallar mavzusi, g'oya va obrazlar tizimi misollar asosida yoritilgan. Baytlar tarkibida uchragan tasavvufiy istilohlar va ramziy ma'noga ega bo'lgan obrazlar alohida tavsif qilingan.

Kalit so'zlar: *orifona g'azal, ilohiy ishq, tasavvuf, nafs, dunyo arusi, nafs iti, dayr.*

Kirish

Sharq she'riyatining yetakchi janrlaridan biri bo'lgan g'azallar mavzu ko'lamini va obrazlar xilma-xilligi bilan boshqa turdagi janrlardan farq qiladi. Bugun o'zbek adabiyotida shartli ravishda guruhlariga ajratilayotgan g'azal turlari – oshiqona, rindona, orifona, ijtimoiy, peyzaj g'azallar kabi mazmuniy tasnifga ko'ra har bir turkum o'zida ma'lum bir mavzular olamini o'zida mujassam etadi. O'zgacha mazmun kasb etishiga ko'ra guruhlangan mazkur tartib bugungi kun o'quvchisiga muayyan g'azallar mazmuniga kirish, tushunish imkonini beradi. Shu turkumga kiruvchi orifona g'azallarda asosan tasavvufiy timsollar, ramziy obrazlarning ko'p qo'llanishi va falsafiy mazmun yetakchilik qiladi. Mumtoz adabiyotimiz tarixida orifona g'azallar ma'naviy yetuklik, ruhiy kamolot va ilohiy ishqni tarannum etib, badiiy ifodalashi bilan alohida ahamiyatga ega. Ayniqsa, Alisher

¹ Aziza Almardonova – tayanch doktorant, Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti.

E-mail: aziza_almardonova@gmail.com

ORCID ID: 0009-0009-0810-967X

Iqtibos uchun: Almardonova A. 2025. "Orifona g'azallarda nafs tarbiyasi". *O'zbekiston: til va madaniyat*. 2(2): 85-93.

Navoiy ijodida orifona g'azallar inson qalbining tub-tubidagi nozik ma'nolarni, sof tuyg'ularni, ilohiy muhabbatni ochib berishi ayrica ahamiyatga ega. Quyida Alisher Navoiyning orifona g'azallarida uchragan mavzu, g'oya va obrazlar tizimini tahlilga tortamiz.

Asosiy qism

Alisher Navoiy orifona mavzudagi g'azallarining yetakchi g'oyasi Ollohga bo'lgan Ilohiy ishqdir. Alloh taoloning cheksiz qudrati oldida bandalar ojiz ekanligini shoir devonlari tarkibidagi hamd va na't g'azallari tarkibida uchratamiz. Navoiyning "G'aroyib us-sig'ar" devonidagi beshinchi g'azal xuddi shunday orifona ruhda yozilgan:

Suho bo'lsa shabistonida toli,
Bo'lub nuri quyoshdek olamoro.
Navoiy nafs zulmotg'a qolmish,
Sen o'lmay Xizri rah, chiqmoq ne yoro?! [Navoiy 2011, 25]

Navoiyshunos O.Davlatov bu ikki baytni quyidagicha tahlil qiladi: "...Keyingi baytda Ilohning mo'jizakor qudrati oldida hali insoniyatning qo'li yetib bormagan osmon-u falaklar ham ojiz ekanligi hamd etilgan. Navoiyning talqiniga ko'ra, Parvardigor irodasi Hulkar turkumidagi eng xira yulduz – Suhoni ham quyoshdek olamoro qilishi mumkin bo'lgani kabi, odamlarning eng tubani ham ilohiy inoyat sharofatidan eng yaxshi inson bo'lishi mumkin. Shu sababli, o'z nuqsini isbot aylagan orif shoir taxallus baytida rahnamolikni Xudoning O'zidan yolvorib, iltijo qiladi..." [Давлатов 2021, 39].

Navoiy aynan orifona ruhdagi hamd g'azalda Ollohga yolvorib nafs zulmatida qolganini ta'kidlayapti. Haqning visoliga yetishdagi eng katta to'siq ham nafsdur. Shu bois shoir g'azallarida nafsning hiylalaridan ehtiyot bo'lish kerakligini insonlarga uqtirishga harakat qiladi. Nafs haqida Najmiddin Kubroning bir ta'rifi bor: "Nafs o'lmaydigan bir ilondir. "A'fo" atalmish zaharli ilon buning aniq timsoli erur. Bu ilon kesilsa, boshi ezilsa, terisi badanidan shilinib, go'shti maydalanib pishirilsa ham, oradan qancha yil o'tishidan qat'i nazar, terisiga quyosh nurlari tegishi bilan harakatlana boshlar. Nafs ham xuddi shundaydir" [Хаққулов 1998, 116].

Navoiy orifona g'azallarining asosiy mavzusi Ilohiy ishq bo'lgani bilan, shoir shu ishqqa yetish uchun boshqa obrazlarni yordamga chaqiradi. Adibning orifona g'azallarda qo'llagan qahramonlari yaxshi va yomon sifatlarga bo'linishi bilan alohida ajralib turadi. Misol uchun shoir nafsni yengish, xulq-atvorni tarbiyalash, dunyo boyliklariga berilib ketmaslik uchun g'azallar tarkibida ramziy ma'noga ega bo'lgan tasavvufiy istilohlarni qo'llaydi.

Taniqli adabiyotshunos olim Nurboy Jabborovning "Alisher Navoiy asarlarida "dunyo" timsoli va uning talqinlari" [Jabborov 2021, 11] maqolasida Navoiy dunyoni ikki xil ma'noda qo'llaganligini aytib o'tadi:

1. "Dunyo" timsoli inson yashab turgan makon ma'nosida.

2. "Dunyo" timsoli odamzodni ma'rifatdan to'suvchi parda sifatidagi talqini.

Biz aytmoqchi bo'lgan jihat aynan ikkinchi turiga kiradi. Nurboy Jabborovning fikricha, Navoiy asarlarida dunyo emas, dunyoparastlik inkor etiladi. Dunyoni emas, dunyoga muhabbatni tark etishga chaqiriladi. Dunyoga muhabbat esa, nafsning amrini bajarish asnosida qo'yiladi. Shu sababli ham Navoiy quyidagi misralarni keltiradi:

Ey Navoiy, er esang **dunyo arusin** qil taloq,

Bir yo'li bo'lma zabun bu zoli makkor ollida [Navoiy 43].

"Ziynatlanib kelin suvratida ko'ringani bilan u, aslida, "zoli makkor" – makkor-u hiylani hayotiy a'mol qilgan kampir ekanini aytib, uning oldida hech qachon zabun bo'lmaslikka chaqiradi. O'zagi "dun" bo'lgan "dunyo" so'zi, bundan tashqari, "tubanlik", "pastlik" ma'nolarini ham anglatadi. Ya'ni, buyuk mutafakkir nazdida, dunyo – insonning Haq ma'rifatiga erishmog'i yo'lidagi to'siq, uni tubanlikka qulatguvchi illatdir" [Jabborov 2021, 11]. Aslida qalbi go'zal, aqli mukammal bo'lgan insonlar dunyoning aldamchi hiylalariga uchmaydi. Sababi ular o'zlarini bu yovuz dushman oldida tarbiyalab boradi.

Dayr qasdi qilmag'il har lahza oshiq bo'lg'ali,

Qasdi dining qilg'uchi bir nomusulmon bo'ldi tut.

Istading dunyo arusin tushtagi mahbubdek,

Topmas ergach kom la'lidin pushaymon bo'ldi tut [Navoiy 2011, 90].

"G'aroyib us-sig'ar" devonidagi orifona ruhda yozilgan bu g'azal tasavvufiy ma'noga ega bo'lib, o'tkinchi dunyoga berilib, din va haqiqatdan chekinmaslik haqidadir. Aynan shu baytda ifodalangan fikrni Qur'oni Karimdagi Tavba surasi 44-oyatida uchratamiz: "Alloh va oxirat kuniga imon keltirgan kishi mol-u dunyoni sevmaydi" [Ergashev 2001, 120]. Dunyo shunday dushmanki, ko'zingizga go'yo yangi kelinchakdek go'zal bo'lib ko'rinadi. Ammo uning ichiga kirib borganingiz sari sizni o'z domiga tortadi. Qanday qilib aldanib qolganingizni, diningizni, aqlingizni va hattoki o'zingizni ham unutib

qo'yganingizni bilmay qolasiz. Bejizga Navoiy dunyoni tushdagi mahbubaga mengzamaydi. Sababi u faqat xayolda paydo bo'lib, uyg'onishingiz bilan yo'qoladigan soxta zavqdir.

G'azzoliyning "Ihyou ulumid-din" asarida insonning uchta dushmani borligi aytib o'tiladi: dunyo, shayton va nafs. "...Zuhd bilan dunyodan ehtiyot bo'linadi. Shaytonga qarshi bo'lib, yomonligidan saqlaniladi. Shahvatlarni tark etish bilan nafsdan himoyalaniadi" [Fazzoliy 2014, 27]. Yuqoridagi ikki bayt orqali Alisher Navoiy bir necha axloqiy-tasavvufiy g'oyalarni ilgari suradi: a) dunyo orzusiga berilmoq, ilohiy ishqdan mahrum bo'lishdir; b) dunyoni sevish – nafsqa taslim bo'lish, dinni unutish demakdir; soxta dunyo zavqlari – o'tkinchi hoyu- havasdir.

Alisher Navoiy ijodida "nafs" tushunchasi faqatgina insonlarni yovuzlikka undovchi yoki yomonliklarning boshi sifatida emas, balki ma'naviy komillik sari kurashishning dastlabki bosqichi sifatida ham talqin etiladi. Hazrat tasavvufiy tafakkur asosida nafsni yengib, Ilohiy ishqqa yetishish mumkinligini orifona g'azallari tarkibida ko'rsatib o'tadi. "G'aroyib us-sig'ar" devonidagi quyidagi baytlar fikrimizning yorqin ifodasidir:

Desang, bu yo'lda o'lay, nafsni burun o'ltur
 Ki, ishq shar'ida go'yo bu nav keldi qisos.
 Rizo yo'lida Navoiy borur qayon cheksang,
 Chu ishq bog'ladi bo'ynig'a rishtayi ixlos [Navoiy 2011, 292].

Birinchi bayt tarkibida "ishq sha'rida...qisos" jumlasini uchraydi. Bu nafsni qurbon qilish demakdir. Ya'ni Navoiy nafsni qurbon qilib, uni o'ldirmaguncha Ilohiy ishqqa yetish mushkul ekanini uqtiradi. Bu yerda Rumiyona falsafa mavjud bo'lib, "o'lmasdan turib, o'lish" konsepsiyasi bor. Tasavvufiy ma'noda qo'llangan "nafsni o'ltur" iborasi majoziy o'limni ifodalaydi. Haq jamoliga yetish uchun harakat qilayotgan orif kishi o'z nafsini o'ldirib, ya'ni dunyoning har qanday noz-ne'matlaridan, shahvoniy istaklardan, kibr, hirs kabi yomon illatlardan voz kechishi kerak. Alisher Navoiy ikkinchi baytda Alloh roziligi uchun ishq yo'lida qayerga bo'lsa ham borishga tayyor ekanligini ifodalaydi. Bunda nafsini jilovlay olgan solik kishi taslim bo'lganini, yetuk darajadagi ruhiy holatini ko'rsatayapti. Yuqoridagi ikki bayt orqali biz Navoiy ijodida nafsning badiiy talqini qanchalar yuqori darajada ekanligiga yana bir bora amin bo'ldik. Shoirning fikriga ko'ra, nafsni mag'lub qilish – ishqqa sadoqat, haq yo'lga kirish va oxir – oqibatda Alloh rizosini topishning asosiy shartidir.

Besha sherin gar zabun qilsang shijoatdin emas,
Nafs itin qilsang zabun, olamda yo'q sendek shujo' [Navoiy 2011, 309].

Taniqli navoiyshunos Ibrohim Haqqul o'zining "Zanjirband she'r qoshida" kitobida "nafs iti" iborasini mana bunday izohlaydi: "...tasavvuf she'riyatida (poetik obraz)" sifatida it – bu nafs. Itlar esa nafs farzandlari, ya'ni nafsoniy xirslar". Insonning boshiga nafs tufayli turli xil balolar keladi. Sababi turli yomon illatlar aynan nafs tufayli paydo bo'ladi. Alisher Navoiy tomonidan nafs haqida aytilgan eng mashhur misralar. Bu baytda "besha" so'zi to'qay, o'rmon ma'nosini anglatadi. Demak, Alisher Navoiy xususiy manzaralarni qo'llash orqali nafsni yengishni ta'kidlaydi. Ya'ni, o'rmon qiroli, dunyodagi eng dahshatli kuch bo'lmish sherni-da mag'lub etsang – bu sening qudrating, shijoating namoyishi bo'lolmaydi. Balki, nafs itini mahv qilsanggina dunyodagi eng shijoatli, botir kishi sanalishga loyiqsan. Navoiy nafsni sherdan ham kuchli ekanligiga alohida urg'u beradi va misralarida uni itga qiyoslaydi. Shoir uchun nafs go'yoki **it**, ammo qudratligi, insonni o'ziga bo'ysundirish jihatidan sherdan ham kuchli. Shu sababli ham sherdek kuchi bo'lmasa-da, lekin bir nafsni yengishga qodir irodasi bo'lishi kerakligini ta'kidlaydi, Hazrati Navoiy.

Bu foniylar aro gar shohlig' istar esang, bo'lg'il
Gadolig' nonig'a xursandu bo'lma shahg'a hojatmand [Navoiy 2011, 136].

Yuqoridagi baytga e'tibor bersak, Mir Alisher Navoiy Ilohiy ishqqa intilgan har qanday orif faqirlik hayotiga ko'nikib yashashi kerakligini ta'kidlaydi. Shu boisdan g'azallarida shoh va gado obrazlarini bir-biriga qarama-qarshi qo'yadi. Tasavvufda odamlarning boyligi va lavozimiga qarab tabaqalanishi butkul rad etiladi. Navoiyshunos olim Najmiddin Komilov o'zining "Tasavvuf" kitobida shoh va gado obrazlarini quyidagicha yoritadi: "Mutlaq Iloh oldida barcha barobar, shohu gado teng; bugina emas, faqr yo'liga kirgan qanoatli darvesh qadri Iloh nazdida shohdan baland, chunki darveshning fikru yodi Iloh bilan, shohning fikru yodi es dunyo bilan band" [Komilov 2009, 124]. Alisher Navoiy ham shoh bo'lib uzoq yillar hayot kechiraman degan har qanday inson gadolik hayoti bilan yashashi lozimligini uqtiradi. Shoir ta'biricha, haqiqiy ulug'lik (shohlik) boylukda emas, qanoat, erkinlik va mustaqillikda.

Keyingi baytda Navoiy shohlarga qarata, nafsni jilovlash kerakligini aytib o'tadi. Agar sen nafsning buyruqlarini bajarsang,

dushmaning yoningda tursa ham uni ushlolmiysan. Chunki insonning eng katta dushmani bu uning nafsidir.

Bo'lub nafsingga tobi, band etarsan tushsa dushmanni,
Senga yo'q nafsdek dushman qila olsang ani qil band [Navoiy 2011, 136].

Yuqoridagi baytga mos fikrlar Abu Homid G'azzoliyning "Mukoshafat ul-qulub" asarida uchraydi: "Ey, inson bilib qo'yki, doim yomonlikni xohlab turadigan nafs senga shaytondan ham dushmanroqdir. Shayton nafsingning hoyu havasi bilan bo'yningga minib olib, seni Allohning yo'lidani chiqarishi mumkin. Nafsing esa seni behuda amallar va quruq hayollar bilan aldab qo'yur! Chunki nafs tabiatan tinchlik va osudalikni, loqaydlik, g'aflat va beparvolikni yoqtiradi va umrni tanballik bilan o'tkazishni istaydi... Agar, nafsga "to'xta!" deyishga o'zilik qilsang, u seni yong'inga olib boradi. U holda aslo yaxshilikka qaytish umidi yo'qdir. Nafs balolarning boshi, razolatlarning manbaidir" [Ғаззолий 2002, 9] Shu boisdan Navoiy orifona g'azalida insonning eng birinchi va eng kuchli dushmani bu uning nafs ekanligini ta'kidlaydi. Nafsni jilovlash, uni yengish haqiqiy iymonli insonlarni qo'lidani kela olishini aytib o'tadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, Alisher Navoiy lirikasining salmoqli qismini orifona g'azallar tashkil etadi. Bu g'azallarda qo'llangan mavzu, g'oya, obrazlar tizimi boshqa ijodkorlarning she'riyatida uchramaydi. Sababi Navoiyning o'ziga xos yo'nalishi va o'ziga xos lirikasi mavjud. Shoirning orifona g'azallarini tahlilga tortib shunga amin bo'ldikki, har bir baytda insonlarni to'g'ri yo'lga chorlovchi, yaxshiliklar qilishga undovchi fikrlar mavjud. Navoiy Ilohiy ishqqa yetishning mashaqqatlarini, bu yo'lda haqiqiy orif kishi nimalardan voz kechishi kerakligini uqtiradi. Tasavvufiy istilohlar va ramziy obrazlar sifatida nafs, dunyo arusi, nafs iti, fano, dayr kabi so'zlarni keltiradi. Bu kabi obrazlarni g'azal tarkibiga olib kirishdan asosiy maqsad, Haq yo'lni ko'rsatib berishdir. Alisher Navoiy Ollohning jamoliga yetish uchun avvalo, nafsni jilovlash lozimligini ta'kidlaydi. Har qanday inson dunyo boyliklaridan, chiroyli ko'ringan noz-ne'matlardan parhez qilish orqali nafsini tarbiyalaydi. Tasavvufda "zuhd" tushunchasi mavjud. Zuhd tariqat yo'liga kirgan kishilar uchun dunyo molini tark etishlikdir. Imom G'azzoliy zuhdni: "Dunyodan ixtiyoriy ravishda voz kechish va buning uchun qayg'urmaslikdir", deydi [Ғаззолий 2004, 27]. Demak, har bir inson tariqat yo'liga kirish uchun, Allohga yaqin bo'lish uchun o'zini butunlay nopok

narsalardan tozalashi kerak. Nafsini yenga olgan har qanday solik kishi Allohning eng yaqin va eng suyuqli bandalari bo'lishiga hech qanday shubha yo'q. Shunday ekan barchamiz qalbimizni iymon nurlari bilan to'ldirib, Haqning jamoliga yetish uchun hozirdan harakat qilishimiz lozim. Bunda bizga mana shunday tasavvufiy ruhdagi orifona g'azallar yordam beradi.

Adabiyotlar

- Абу Ҳомид Ғаззолий. 2002. *Мукошафат ул-қулуб*. Тошкент: Адолат.
- Ғаззолий Абу Ҳомид ибн Муҳаммад. 2014. *Ихёйи улум ад-дин*. Тошкент.
- Абдулҳаким Шаръий Жузжоний. 2001. *Тасаввуф ва инсон*. Тошкент: Адолат.
- Алишер Навоий асарлари тилининг изоҳли луғати. 1984. 4 жилд Тошкент: Фан.
- Алишер Навоий. 2011. *Хазойин ул-маоний. Фавойид ул-кибар*. IV девон. Нашрга тайёрловчи О.Давлатов. Тошкент: Тамаддун.
- Алишер Навоий. 2011. *Хазойин ул-маоний. Ғаройиб ус-сиғар*. I девон. Нашрга тайёрловчи О.Давлатов. Тошкент: Тамаддун.
- Давлатов О. 2021. *Маънолар хазинаси*. I китоб. Тошкент: Тамаддун.
- Jabborov N. 2021. Alisher Navoiy asarlarida "dunyo" timsoli va uning talqinlari. Toshkent: "Alisher Navoiy va XXI asr".
- Ҳаққулов И. 1998. *Ирфон ва идрок*. Тошкент: Маънавият.
- Комилов Н. 2009. *Тасаввуф*. Тошкент: Movarounnahr – O'zbekiston.
- Эргашев Қодиржон. 2001. "Навоий ижодида "қасри нафс". *Ўзбек тили ва адабиёти*. 5: 19-21. Тошкент.
- Razzoqov A. 2021. *Alisher Navoiy she'riyatida fano timsolining irfoniy mohiyati*. T: "Alisher Navoiy va XXI asr".
- Shayx Abdulaziz Mansur. 2001. Qur'oni Karim ma'nolari tarjimas. Toshkent: Hilol.
- Tojiboyeva, O. (2023). "Tarje'bandi Xomisa"–Alisher Navoiyga izdoshlik mahsuli. Oltin bitiglar–Golden Scripts, 1(1).
- Tojiboeva, O. (2022). The Art of Representation in" Hayrat Ul-abror". *European Scholar Journal*, 3(5), 141-143.
- Ismoilov, Ilyos. "About the Talismans of Iskandar (Alexander) by Alisher Navoi." *International Journal of Linguistics, Literature and Culture*, vol. 7, no. 3, May. 2021, pp. 139-145, doi:10.21744/ijllc.v7n3.1488.

Educational shower and mystical gazelle

Aziza Almardonova¹

Abstract

If we classify ghazals by theme, the ghazals of "Orifon" acquire special significance, since they express mystical and philosophical content. In the history of our classical literature, the ghazals of "Orifon" were an artistic expression of spiritual maturity, spiritual perfection and divine love. Poetic ghazals in the works of the great figure of Turkic literature Alisher Navoi are distinguished by the disclosure of subtle meanings, pure feelings and divine love hidden in the depths of the human heart. They reveal the inner world of a person, his perception of himself in the world, his ability to limit himself, as well as issues of spiritual maturity.

This work analyzes the ghazals of Orifon, included in Alisher Navoi's collection "Khazoin ul-Maoniy". The theme, ideas and images of the ghazals are illustrated with examples. Mystical terms and symbolic images found in the poems are described separately.

Key words: *mystical gazelle, Sufism, self, bride of the world, dog of the self, circle.*

References

- Abu Homid G'azzoliy. 2002. *Mukoshafat ul-qulub*. Toshkent: Adolat.
- G'azzoliy Abu Homid ibn Muhammad. 2014. *Ihyoyi ulum ad-din*. Toshkent.
- Abdulkhakim Shariy Juzjoni. 2001. *Tasavvuf va inson*. Toshkent: Adolat.
- Alisher Navoiy asarlari tilining izohli lug'ati. 1984. 4 jild Toshkent: Fan.
- Alisher Navoiy. 2011. *Xazoyin ul-maoniy. Favoyid ul-kibar*. IV devon. Nashrga tayyorlovchi O.Davlatov. Toshkent: Tamaddun.
- Alisher Navoiy. 2011. *Xazoyin ul-maoniy. G'aroyib us-sig'ar*. I devon. Nashrga tayyorlovchi O.Davlatov. Toshkent: Tamaddun.
- Davlatov O. 2021. *Ma'nolar xazinasi*. I kitob. Toshkent: Tamaddun.
- Jabborov N. 2021. Alisher Navoiy asarlarida "dunyo" timsoli va uning talqinlari. Toshkent: "Alisher Navoiy va XXI asr".
- Haqqulov I. 1998. *Irfon va idrok*. Toshkent: Ma'naviyat.
- Komilov N. 2009. *Tasavvuf*. Toshkent: Movarounnahr – O'zbekiston.
- Ergashev Qodirjon. 2001. "Navoiy ijodida "qasri nafs". *O'zbek tili va adabiyoti*. 5: 19-21. Toshkent.
- Razzoqov A. 2021. *Alisher Navoiy she'riyatida fano timsolining irfoni mohiyati*. T: "Alisher Navoiy va XXI asr".

¹ Aziza Almardonova – researcher, Tashkent State University of Uzbek Language and Literature named after Alisher Navoi.

E-mail: aziza_almardonova@gmail.com

ORCID ID: 0009-0009-0810-967X

Iqtibos uchun: Almardonova A. 2025. "Educational shower and mystical gazelle". *Uzbekistan: Language and Culture*. 2(2): 85-93.

- Shayx Abdulaziz Mansur. 2001. Qur'oni Karim ma'nolari tarjimasi. Toshkent: Hilol.
- Tojiboyeva, O. (2023). "Tarje'bandi Xomisa"–Alisher Navoiyga izdoshlik mahsuli. Oltin bitiglar–Golden Scripts, 1(1).
- Tojiboeva, O. (2022). The Art of Representation in" Hayrat Ul-abror". *European Scholar Journal*, 3(5), 141-143.
- Ismoilov, Ilyos. "About the Talismans of Iskandar (Alexander) by Alisher Navoi." *International Journal of Linguistics, Literature and Culture*, vol. 7, no. 3, May. 2021, pp. 139-145, doi:10.21744/ijllc.v7n3.1488.

MAQOLA TAQDIM QILISH TALABLARI

O'zbekiston: til va madaniyat (O'zTM) – zamonaviy O'zbekiston (sobiq Turkiston) bilan bog'liq bevosita Markaziy Osiyo mintaqasini birlashtiradigan til, tarix, san'at, etnografiya, madaniyat va ijtimoiy fanlar sohalarini qamrab olgan ilmiy jurnaldir. O'zTM munozarali, zamonaviy, innovatsion, konseptual jihatdan qiziqarli, original mavzudagi ilmiy tadqiqotlarni nashr qiladi. Jurnal lingvistika, adabiyotshunoslik, tarjimashunoslik, din, falsafa, ilohiyot, fan, ta'lim, metodika, sotsiologiya, psixologiya, tarix, madaniyat, san'at, etnologiya, etnografiya, antropologiyaga oid ilmiy yo'nalishdagi maqolalar va taqrizlar hamda konferensiya hisobotlarini qabul qiladi.

I. Maqola taqdim etish uchun umumiy talablar

Qo'lyozmalar o'zbek, ingliz, rus, fors, shuningdek, boshqa turkiy tillarda ham qabul qilinadi. Agar muallif o'z maqolasini jurnalning muayyan sonida nashr ettirmoqchi bo'lsa, unda qo'lyozma jurnal nashridan kamida besh oy oldin taqdim etilishi lozim.

Qo'lyozmalar MS Word (.doc) formatida (uzlangcult@gmail.com) elektron pochta-siga yuboriladi. Iqtiboslar va izohlar uchun MS Word menejerini qo'llash mumkin.

Barcha qo'lyozmalar tahririyatga muallif (mualliflar) haqidagi qisqacha ma'lumot bilan taqdim etiladi.

Asosiy matn *Times New Roman* shrifti, 14 hajm, satr oralig'i 1 interval, hoshiyalar chapdan 3 sm, o'ngdan 1,5 sm, yuqori va pastdan 2 sm bo'lishi kerak.

Maqolalar *The Chicago Manual of Style, 16th Edition* formatida shakllantiriladi. Maqola matni 3 000–5 000 so'zdan iborat bo'lishi kerak.

O'zbek va ingliz tillarida 100–150 so'zdan iborat abstrakt (Abstrakt) va 5–10 so'zdan kam bo'lmagan kalit so'zlar (o'zbek va ingliz tillarida). Abstraktda maqolaning qisqacha mazmuni va dolzarbligi, tadqiqot natijalari aks etishi lozim.

Adabiyotlar ro'yxati 5 sahifadan oshmasligi kerak.

Kitobga taqriz (ingliz yoki boshqa tillarda bo'lishi mumkin) 1500 so'zdan oshmasligi talab etiladi.

Taqriz formati: 1) sarlavha: kitob nomi, muallif (mualliflar), nashr qilingan shahar: nashriyot nomi, nashr yili, sahifasi soni. Narxi, ISBN raqami, (qattiq/yumshoq muqova); 2) taqriz so'ngida: taqrizchining F.I.O., ish joyi, pochta manzili.

II. Maqola bo'limlarini rasmiylashtirish

Maqola nomi – normal harflarda, to'q bo'yoqda, 16 hajm.

Maqola nomi o'zbek va ingliz tillarida (agar maqola boshqa tilda yozilgan bo'lsa, maqola yozilgan til va ingliz tilida) beriladi.

Maqola kirish, asosiy qism bo'limlari va xulosadan tashkil topadi.

Maqola bo'limlari sarlavhasi – to'q bo'yoqda, 14 hajm.

III. Maqolada tarjimalardan foydalanish

Boshqa tillardagi matn yoki boshqa manbalar tarjimoni aniq ko'rsatilishi kerak. Agar matn maqola muallifi tomonidan tarjima qilingan bo'lsa, u holda "tarjima muallifniki" shaklida beriladi.

Rasmiy nashrdan olingan tarjima-matn tahrir qilinmaydi.

Zarur holatda tarjima matnga sana, turli diakritik belgilar va boshqa elementlar kiritilishi mumkin.

Tarjima qilingan matn olingan manba nomi asl holicha beriladi. Zarur deb topilsa, uning nomi qavs ichida berilishi mumkin.

Geografik nomlar tarjima qilinmaydi va asl shaklida beriladi.

Tashkilotlar nomi tarjima qilinmaydi va asl shaklida beriladi.

Davr nomi rasmiy qabul qilingan shaklda beriladi.

IV. Ko'chirma va tarjima parchaning berilishi

Manbadan olingan ko'chirma parcha asosiy matndan 1 qator tashlab ajratiladi, satr oralig'i 1 interval, markazda, 12 hajmda yoziladi.

Ko'chirmaning tarjimasi qavs ichida () satr boshidan yozilishi kerak. Bunday ko'chirma *Times New Roman* shrift, 12 hajm, normal yozuvda beriladi.

V. Havola va izohlar berish

Manbaga havola matn ichida to'rtburchak qavsda [] beriladi. Havola qilingan manbalar bir nechta bo'lsa, ular nuqtali vergul (;) bilan ajratiladi.

Izohlar tegishli sahifa pastida, tartib raqami bilan joylashtiriladi.

VI. Qo'lyozma (toshbosma) manbalar va nashr etilgan asarlar bibliografiyasi

Bibliografiyada muallif yoki asar nomi satr boshidan, boshqa barcha qatorlari xatboshidan yoziladi. Adabiyotlar *bibliografiyada* o'zbek lotin alifbosi tartibida ko'rsatiladi.

V.1. Qo'lyozma va toshbosma manbalar bibliografiyasi

Qo'lyozma yoki toshbosma manbalarni bibliografiyada o'zi yozilgan grafikada berish maqsadga muvofiq. Lotin alifbosidagi transliteratsiyasini berish ham mumkin. Ba'zan qo'lyozma asarning nomi muallif ismidan oldin yozilishi ham mumkin.

Muallif nomi. Ko'chirilgan asr (agar mavjud bo'lsa). Asar nomi. Qo'lyozma (toshbosma): saqlanayotgan joy, inventar raqam.

Xondamir. XV asr. Makorim ul-axloq. Qo'lyozma: O'zFASHI, № 742.

Matnda qo'lyozma (toshbosma)ga havola berish:

[Xondamir, Makorim, 17^a]

VII.2. Kitoblar uchun

Bibliografiyada:

Familiya, ism. Nashr yili. *Kitob nomi*. Shahar: Nashriyot nomi.

Qudratullayev, Hasan. 2018. *Boburning adabiy-estetik olami*. Toshkent: Ma'naviyat.

Matnda kitobga havola:

[Familiya kitob nashr yili, sahifa raqami]

[Qudratullayev 2018, 99]

Agar bir muallifning bir yilda nashr qilingan kitoblaridan foydalanilgan bo'lsa, bibliografiyada kitobning nashr yili o'zbek lotin alifbosi harflari bilan ajratilib ko'rsatiladi.

Sirojiddinov, Shuhrat. 2011 (a). *Alisher Navoiy: manbalarining qiyosiy-tipologik, tekstologik tahlili*. Toshkent: Akademnashr.

Sirojiddinov, Shuhrat. 2011 (b). *O'zbek adabiyotining falsafiy sarchashmalari*. Toshkent: Akademnashr.

Matnda kitobga havola:

[Sirojiddinov 2011 (a), 99]

[Sirojiddinov 2011 (b), 67]

Ikki muallif tomonidan yozilgan kitobni bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism va Ism Familiya. Nashr yili. *Kitobning nomi*. Shahar: Nashriyot nomi.

Abdurahmonov, G'anjion, Alibek Rustamov. 1984. *Navoiy tilining grammatik xususiyatlari*. Toshkent: Fan.

Matnda kitobga havola:

[Familiya va Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Abdurahmonov, Rustamov 1984, 52]

Agar kitobning uch va undan ortiq muallifi bo'lsa, bibliografiyada barcha mualliflarning ismi to'liq yoziladi. Bunday kitobga havola qilinganda, birinchi muallifning ismi yozilib, davomida *va boshqalar* deb ko'rsatiladi:

[Familiya va boshqalar nashr yili, sahifa raqami]

[Vohidov va boshqalar 2010, 847]

Kitob yoki to'plam maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Kitob yoki to'plam nomi*, Ism Familiya, Ism Familiya muharrirligida, maqola sahifasi raqamlari. Shahar: Nashriyot.

Abdug'afurov, Abdurashid. 2016. "Badoye' ul-bidoya"ning tuzilish sanasi". *XX asr o'zbek mumtoz adabiyotshunosligi*, Olim To'laboyev muharrirligida, 174–184. Toshkent: "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" Davlat ilmiy nashriyoti.

Matnda kitob yoki to'plam maqolasiga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Abdug'afurov 2016, 176]

Elektron shaklda nashr qilingan kitoblar uchun:

Elektron kitobning bir nechta formati bo'lsa, bibliografiyada foydalanilgan format ko'rsatiladi. Elektron kitobning internet manzili (URL) hamda shu manba olingan sana ko'rsatilishi lozim.

Elektron kitobni bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. *Kitob nomi*. Shahar: Nashriyot nomi. URL. Foydalanilgan sana.

Mamatov, Ulug'bek. 2018. *O'zbekiston madaniyatida tarixiy janrdagi tasviriy san'at asarlari*. Toshkent: Mumtoz so'z. <https://kitobxon.com/uz/catalog/sanat/>. 12.03.2019.

Matnda elektron kitobga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Mamatov 2018, 11]

Ikki mualliftomonidan yozilgan elektron kitobni bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism va Ism Familiya. Nashr yili. *Kitobning nomi*. Shahar: Nashriyot nomi. Internet adres (URL).

Sirojiddinov, Shuhrat va Sohiba Umarova. 2017. *O'zbek matnshunosligi qirralari*. Chikago: Chikago universiteti nashriyoti. <http://press-pubs.uchicago.edu/founders/>.

Matnda elektron kitobga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Sirojiddinov 2017, 19-hujjat]

VII.3. Jurnal maqolasi uchun

Chop etilgan jurnal maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi". *Jurnal nomi* jurnal soni: maqola sahifalari.

Mahmudov, Nizomiddin. 2013. "Termin, badiiy so'z va metafora". *O'zbek tili va adabiyoti* 4: 3 – 8.

Matnda jurnal maqolasiga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Mahmudov, 2013, 5]

Elektron jurnal uchun:

Elektron jurnal uchun jurnalning DOI manzili ko'rsatiladi. Agar DOI manzili mavjud bo'lmasa, internet adresi ko'rsatilishi kerak (URL). DOI – bu o'zgarmas ID bo'lib, internet tarmoqlarining elektron adreslari tizimiga ulangan, ya'ni manbani boshqaruvchi <http://dx.doi.org/> manzildir.

Elektron jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Jurnal nomi* jurnal soni: maqola sahifalari. DOI adres (yoki URL).

Aminov, Hasan. 2018. "O'zbekiston san'atida temuriylar siymosi". *O'zbekistonda xorijiy tillar* 2: 246 – 253. doi: 10.36078/1596780051.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Aminov 2018, 248]

7.4. Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal uchun

Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasiga havola matn shaklida beriladi (masalan, Muhammadjon Imomnazarovning 27.02.2005dagi "O'zbekiston adabiyoti va san'ati" gazetasida chop etilgan maqolasida

aytilganidek...); odatda, bunday manbalar umumiy adabiyotlar ro'yxatida keltirilmaydi. Agar keltirilsa, kitoblarga qo'yiladigan talablarga asosan beriladi.

Agar onlayn maqolaga havola berilayotgan bo'lsa, uning internet manzili (URL), maqola olingan sana ko'rsatilishi kerak.

Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Gazeta-Jurnal nomi*, nashr sanasi. Imomnazarov, Muhammadjon. 2005. "Jomiy "Xamsa" yozganmi?." *O'zbekiston adabiyoti va san'ati*, January 25.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Imomnazarov 2005, 4]

Elektron gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Jurnal nomi*, nashr sanasi. Internet adres.

Jabborov, Rustam. 2019. "Navoiyning Tabrizda yashagan xorazmlik kotibi". *UZA: O'zbekiston Milliy axborot agentligi*, 08.12. <https://uza.uz/uz>.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Jabborov 2010, 17]

Maqola so'ngida foydalanilgan adabiyotlar o'zbek lotin alifbosi tartibida beriladi. Adabiyotlar ro'yxati ikki qismdan iborat bo'lishi, birinchi qismda foydalanilgan adabiyot chop etilgan grafikada yuqorida ko'rsatilgan shaklda rasmiylashtirilishi, ikkinchi qismda esa barcha foydalanilgan adabiyotlar o'zbek lotin alifbosida berilishi talab qilinadi. Misol uchun:

Adabiyotlar

Баранов, Х.К. 1958. Арабско – русский словарь. Москва: Наука.

Adabiyotlar

Baranov, X.K. 1958. Arabsko – russkiy slovar. Moskva: Nauka.

Maqolani rasmiylashtirish talablarining ingliz tilidagi variantini "*The Chicago Manual of Style, 16th Edition*" qo'llanmasi yoki <https://www.chicagomanualofstyle>. havolasidan ko'rib olishingiz mumkin.

GUIDELINES FOR CONTRIBUTORS

Uzbekistan: Language and Culture is an academic journal, publishing research in linguistics, history, literature, translation studies, arts, ethnography, philosophy, anthropology and social studies. We aim to publish cutting edge, innovative, conceptually interesting, original case studies and new research, which shape and lead debates in multifaceted studies. We do not publish economic analyses or policy papers. Any opinions and views expressed in publications are the opinions and views of

the authors, and the publishers are not responsible for the views/ reviews of the contributors.

The journal is published four times a year. The language of articles can be English, Russian and Uzbek. Other Turkic languages are also welcomed. In addition to research articles, the journal welcomes book reviews, literature overviews, conference reports and research project announcements.

1. General

- Submission Guideline

1. Manuscripts may be submitted at any time during the year. However, if the author wishes to have his/her manuscript published in a certain issue of the journal, the submission should be made at least five months in advance of the proposed publication date.

2) Manuscripts should be submitted by email (uzlangcult@gmail.com) as an attachment in MS Word document (.doc) format and use MS Word Source.

3) All manuscripts should be submitted with a cover page including an email address, a mailing address and a short introduction about the author(s) /contributor(s)'.

2. Manuscript format

1) The main texts should be written in Times New Roman font, 12 point, and single-spaced in 44 pagination with 1-inch margins.

2) Submissions must follow the author-date system of The Chicago Manual of Style, 16th Edition.

3) Quotations are given in brackets in the text.

4) A research article should normally be no more than 9,000 words in length, including the following contents:

- an abstract of 150-200 words (in English, Russian, and Uzbek) and seven to ten keywords;

- a list of references of no more than five (5) pages;

- tables and figures, if any.

5) A book review should generally be about 1,500 English words (or other languages) in length, and must include the heading and closing in the following format:

- Heading: Title of the Book. By Author's Name(s). City of Publication: Publisher Name, Year. pp. Price, ISBN:, (hardcover/paperback).

- Closing: Book reviewer's name, affiliation and postal address at the end.

6) Style Points Headings. Limit: Four levels.

Level 1. Title Style (e.g. the first letter of each word upper case, except prepositions), Bold, and 14 point.

Level 2. Title Style, Italics, 14 Point.

Level 3. Modified "down" style (first letter upper case, or first letter of first two words if the first word is an article), Bold, and 12 point.

Level 4. Modified down style, Bold, 11 point.

3. Style and Usage

1) Translation

- Translated excerpts from classical texts or non-English sources should be annotated with clarification of its original/published language and translator. Likewise, "Author's own" translations of quoted texts should be noted as such.

- The author is expected to provide an English translation of key terms in the work, rather than a translator without expertise in the subject.

- Excerpts or quoted texts from published translation will not be edited. However, UzLC editors may query or modify translations of key terms or texts provided by the author.

- Where necessary, short supplementary information such as dates, an item in its original characters, or the Romanized form of a non-English item, may be included.

- Names of foreign publishers, and titles of sources published in a foreign language should primarily appear in Romanized form without translation. However, if necessary, a translation may be added in brackets ([]).

2) Names and Terms

- Place Names (foreign):

Designation for division of areas should be either translated or hyphenated after the given area name.

Designation for geographical/structure names are not hyphenated, and appear without the equivalent English term.

Institutional names are considered proper nouns. Their names should appear following the preference of the individual institutions.

3) The descriptive designation of a period is usually lowercase, except for proper names or traditionally capitalized terms.

4. Quotation

1) Block Quotations:

- A block quotation should start with double line spacing and an indentation from the left margin. From the second paragraph of the block quotation, additional paragraph indentation is needed.

Texts in block quotation should be written in Times New Roman 10 pts., and not be entirely italicized.

5. Others

1) There is one space after sentence punctuation and not two.

2) The end parenthesis, closing quotation mark, and footnote numbers come after the sentence punctuation.

3) For parentheses within parentheses, use brackets ([]).

6. Basic Citation Format

The following examples illustrate citations using the **author-date** system. Each example of a reference list entry is accompanied by an example of a corresponding parenthetical citation in the text. For more details and many more examples, see chapter 15 of *The Chicago Manual of Style*.

BOOK

Reference List (hanging indent):

Pollan, Michael. 2006. *The Omnivore's Dilemma: A Natural History of How Eating Has Evolved*. New York: Penguin.

In Text Cite:

[Pollan 2006, 99–100]

Reference List (hanging indent):

Ward, Geoffrey C., and Ken Burns. 2007. *The War: An Intimate History, 1941–1945*. New York: Knopf.

In Text Cite:

[Ward and Burns 2007, 52]

For four or more authors, list all of the authors in the reference list; in the text, list only the first author, followed by et al. (“and others”):

[Barnes et al. 2010, 847]

Reference List (hanging indent) book chapter:

Kelly, John D. 2010. “Seeing Red: Mao Fetishism, Pax Americana, and the Moral Economy of War.” In *Anthropology and Global Counterinsurgency*, edited by John D. Kelly, Beatrice Jauregui, Sean T. Mitchell, and Jeremy Walton, 67–83. Chicago: University of Chicago Press.

In Text Cite:

[Kelly 2010, 77]

Chapter of an edited volume originally published elsewhere (as in primary sources):

Reference List (hanging indent) book originally published elsewhere:

Cicero, Quintus Tullius. 1986. “Handbook on Canvassing for the Consulship.” In *Rome: Late Republic and Principate*, edited by Walter Emil Kaegi Jr. and Peter White. Vol. 2 of University of Chicago Readings in Western Civilization, edited by John Boyer and Julius Kirshner, 33–46. Chicago: University of Chicago Press. Originally published in Evelyn S. Shuckburgh, trans., *The Letters of Cicero*, vol. 1 (London: George Bell & Sons, 1908).

In Text Cite:

[Cicero 1986, 35]

BOOK PUBLISHED ELECTRONICALLY

If a book is available in more than one format, cite the version you consulted. For books consulted online, list a URL; include an access date only if one is required by your discipline. If no fixed page numbers are available, you can include a section title or a chapter or other number.

Reference List (hanging indent):

Austen, Jane. 2007. *Pride and Prejudice: A Novel in Five Books*. New York: Penguin Classics. Kindle edition.

In Text Cite:

[Austen 2007, 101]

Reference List (hanging indent):

Kurland, Philip B., and Ralph Lerner, eds. 1987. *The Founders' Constitution*. Chicago: University of Chicago Press. <http://press-pubs.uchicago>.

edu/founders

In Text Cite:

[Kurland and Lerner, chap. 10, doc. 19]

JOURNAL ARTICLE

Article in a print journal

In the text, list the specific page numbers consulted, if any. In the reference list entry, list the page range for the whole article.

Reference List (hanging indent):

Weinstein, Joshua I. 2009. "The Market in Plato's Republic." *Classical Philology* 104:439–58.

In text cite:

[Weinstein 2009, 440]

Article in an online journal

Include a DOI if the journal lists one. A DOI is a permanent ID that, when appended to <http://dx.doi.org/> in the address bar of an Internet browser, will lead to the source. If no DOI is available, list a URL. Include an access date only if one is required by your discipline.

Reference List (hanging indent):

Kossinets, Gueorgi, and Duncan J. Watts. 2009. "Origins of Homophily in an Evolving Social Network." *American Journal of Sociology* 115:405–50. doi:10.1086/599247.

In text cite:

[Kossinets and Watts 2009, 411]

Article in a newspaper or popular magazine

Newspaper and magazine articles may be cited in running text ("As Sheryl Stolberg and Robert Pear noted in a New York Times article on February 27, 2010..."); they are commonly omitted from a reference list. The following examples show more formal versions of the citations. If you consulted the article online, include a URL; include an access date only if your discipline requires one. If no author is identified, begin the citation with the article title.

Reference List (hanging indent):

Mendelsohn, Daniel. 2010. "But Enough about Me." *New Yorker*, January 25.

In text cite:

[Mendelsohn 2010, 68]

Reference List (hanging indent):

Stolberg, Sheryl Gay, and Robert Pear. 2010. "Wary Centrists Posing Challenge in Health Care Vote." *New York Times*, February 27. <http://www.nytimes.com/2010/02/28/us/politics/28health.html>.

In text cite:

[Stolberg and Pear 2010, 12]

WEBSITE

A citation to website content can often be limited to a mention in the text ("As of July 19, 2008, the McDonald's Corporation listed on its website . . ."). If a more formal citation is desired, it may be cited as in the examples below. Because such content is subject to change, include an access date or, if available, a date that the site was last modified. In the absence of a date of publication, use the access date or last-modified date as the basis of the citation.

Bibliography (hanging indent):

Google. 2009. "Google Privacy Policy." Last modified March 11. <http://www.google.com/intl/en/privacypolicy.html>.

In text cite:

[Google 2009]

Reference List (hanging indent):

McDonald's Corporation. 2008. "McDonald's Happy Meal Toy Safety Facts." <http://www.mcdonalds.com/corp/about/factsheets.html>.

In text cite:

[McDonald's 2008]

Jurnal 2017-yil 26-oktyabrda O'zbekiston Respublikasi Matbuot
va axborot agentligi tomonidan № 0936 raqam bilan ro'yxatdan o'tgan.
Tahririyatga kelgan maqolalar mualliflarga qaytarilmaydi.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Oliy Attestatsiya Komissiyasi tomonidan
filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc)
dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalari chop etilishi lozim bo'lgan ro'yxatga
kiritilgan (30.10.2021. № 308/6).

Manzil: Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Yusuf Xos
Hojib ko'chasi 103-uy.
Telefonlar: +99871 281-45-11, +99871 281-41-93.
Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz
E-mail: uzlangcult@gmail.com